

LALEAUA SĂLBATICĂ ÎN ROMÂNIA: ISTORIC, AREALE, PROTECȚIE

Viorel PARASCHIV, PhD, Technological High School of Tourism Economics, Iași – România, ORCID: 0009-0003-4065-6290, paraschiv03@gmail.com

Cristina-Georgiana VOICU, PhD, Titu Maiorescu Secondary School, Iași – Romania, ORCID: 0000-0001-9299-6551, voicucristina2004@yahoo.fr

Rezumat: Două tipuri majore de lalele sălbatice, al căror originea este oarecum contradictoriu în literatura de mediu, se suprapun în România. În ultimii 5 ani, am studiat habitatele și aparițiile sporadice ale speciilor și am delimitat un nou habitat în jurul Iașului. Ipotezele privind originea zonei sunt concluziile primare ale studiului de caz.

Cuvinte-cheie: lalea sălbatică, varietăți, dezvoltare, Iași, România

WILD TULIP IN ROMANIA: HISTORY, COVERAGE AREAS, PROTECTION

Abstract: Two major types of wild tulips whose origin is somewhat contradictory in the environmental literature overlap in Romania. Over the past 5 years, we have studied the habitats and sporadic occurrences of the species and we have delimited a new habitat around Iași. Hypotheses regarding the origin of the area are the primary conclusions of the case study.

Keywords: wild tulip, varieties, development, Iași, Romania

INTRODUCERE

Laleaua de pădure sau laleaua sălbatică (*Tulipa sylvestris*) este numele comun al uneia dintre cele mai răspândite specii din emisfera boreală, însă adevăratele sale origini sunt încă greu acceptate în biogeografie cel mai probabil și datorită asocierii antropice. Pe plan mondial în perioada actuală sunt atestate peste 400 de specii de lalele [9], față de cele cca 150 de specii în urmă cu cca 60 de ani [8]. *Tulipa sylvestris* este o specie din categoria efemeridelor de primăvară cu origine eurasiatică și nord-africană, fiind o plantă din familia crinilor (liliaceae). Aria sa nativă se extinde din peninsula

Iberică și Maroc până-n vestul Chinei, acoperind cea mai mare parte a bazinelor Mediteranei și Mării Negre și până-n Asia Centrală [2, 5, 6, 9]. *Tulipa sylvestris* a fost introdusă din zona bazinului Mării Mediterane în centrul și nordul Europei în secolul al XVI-lea și s-a naturalizat pe scară largă [6], [8] și [9]. Introducerea *Tulipa sylvestris* în Europa s-a făcut mai întâi la Bologna (nordul Italiei) și Montpellier (sudul Franței), între anii 1550–1570 [9]. Rețeaua botanică flamandă, foarte puternică încă din secolul al XVI-lea, a facilitat introducerea și naturalizarea *Tulipa sylvestris* în toată Europa, fiind o perioadă în care „tulipmania” antrena marile familii nobiliare europene [9]. Taxonomic sunt acceptate două subspecii, dar uneori acestea sunt tratate ca specii derivate și cu multiple interpretări regionale/zonale, existând chiar noi cercetări care încearcă atestarea unui “branding” local a unor potențiale varietăți¹. Pe baza ultimelor taxonomii a lalelelor [1], [2], [4], [5], [9], [10] ș.a. subspecia diploidă *australis* este nativă în bazinul mediteranean, iar tetraploidul *sylvestris* este naturalizat în întreaga Europă central-sudică și de est. Subspecia *australis* are în medie o înălțime de 25-30 de cm., frunzele lanceolate, florile sunt de culoare galben clar, staminele libere și gineceul tricarpelar (fig. 1.a), plantele se răspândesc rapid prin stoloni subterani, iar fructul este o capsulă lucolicidă cu semințe (fig. 1.b).

Fig. 1 *Tulipa sylvestris* sbsp. *australis*: a) inflorescență; b) capsulă cu semințe

¹ <https://adevarul.ro/stiri-locale/buzau/cum-arata-prima-lalea-romaneasca-pe-cale-sa-fie-2262973.html>

MATERIALE ȘI METODE

Pentru a ne familiariza cu diversitatea morfologică a subspeciei *Tulipa sylvestris* din Europa au fost efectuate observații documentare pe fondul public păstrat la *Naturalis Biodiversity Center* din Leiden (Țările de Jos). Pe portalul [https:// bioportal.naturalis.nl/](https://bioportal.naturalis.nl/) s-a folosit căutarea avansată și introducând „Tulipa” sub gen și una dintre subspeciile: „sylvestris”, „australis”, „primulina”, „biebersteiniana”, „celsiana” au fost vizualizate fiecare în parte [9]. Apoi cercetarea a utilizat alte metode pentru documentarea bibliografică multidisciplinară (geografie, biologie, ecologie, legislație, peisagistică etc) care au vizat acuratețea actualismului științific a speciei. Partea aplicativă de teren a cuprins investigații pentru a stabili concret condițiile de habitat și delimitarea arealului (stațiunii) folosind metoda de cartare vizuală pe itinerarii transversale descrisă de A. Năstase (1983)² și cartarea vizuală pe contur integral³. Pentru măsurarea densității plantelor au fost stabilite 3 parcele etalon cu suprafața de 20 m.p. fiecare, în 3 areale considerate distincte de pe versantul stațiunii analizate. Harta din fig. 2 realizată în Adobe Illustrator 26.0.3 reflectă distribuția originală și naturalizată a speciei *Tulipa sylvestris* în Europa, precum și gama celor două subspecii pe baza surselor floristice și a bazelor de date de distribuție ale țărilor individuale în care apare *Tulipa sylvestris* [2], [3], [4], [5], [7], [9].

DISCUȚII ȘI REZULTATE

Laleaua sălbatică (*Tulipa sylvestris*) în România a fost inventariată de Nyarady și colab. [8] în câteva stațiuni extracarpătice, mediul său prielnic fiind habitatul de stepă și silvostepă. Potrivit studiului lui

² Paraschiv V. „Metodologia studierii orizontului local. Secvență aplicativă de cartare a vegetației” în revista *Repere geografice* nr. 8, Editura Pim, Iași, 2013

³ Pîrvu C. *Îndrumar pentru cunoașterea naturii*. Editura Didactică și Pedagogică București, 1981

Stefanaki și colab. [9] stațiunile din România fac parte din arealul nativ al speciei îndeosebi zonele stepice și silvostepice, iar spațiul intracarpatic și cel de vest – arealul cu climat temperat continental ceva mai umed – fiind considerat drept spațiul de introducere și naturalizare (fig. 2). Tot în acest areal al tranziției dintre cele două subspecii este circumscrisă și Republica Moldova și partea de dincolo de Nistru, spre Bugul de Sud (fig. 2).

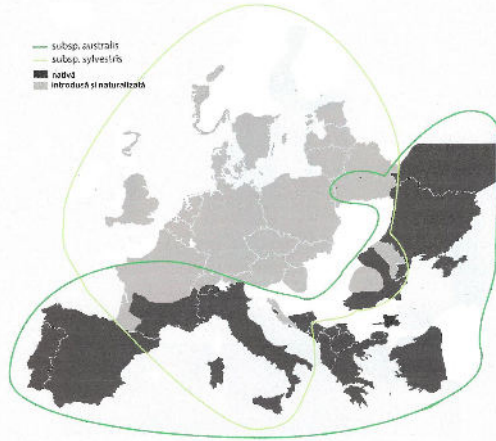

Fig. 2 Suprapunerea arealelor de răspândire a celor două subspecii de *Tulipa sylvestris* în Europa (realizată de Stefanaki și colab., [9])

În România ultimilor ani *Tulipa sylvestris* a fost reconfirmată bibliografic în câteva stațiuni din același areal citat și în secolul trecut, mai ales în părțile de est, sud-est și de sud-vest a țării [8], așa cum sunt: pe dealul Alah Bair situat la cca 3,5 km sud-sud-vest de satul Cheia, județul Constanța (în 2016), la Slava Rusă, județul Tulcea (2022-2024), pădurile din apropierea orașului Caracal (județul Olt - [8]), Pădurea-parc Crâng (Vlășia) din Buzău (2021 și prezent)⁴, Dumbrava Bălteni-Pădurea Brodoc (județul Vaslui)⁵ ș.a. (figura 4). Arealul din jurul Iașului, citat de Nyarady și col. [8], era unul

⁴ <https://adevarul.ro/stiri-locale/buzau/cum-arata-prima-lalea-romaneasca-pe-cale-sa-fie-2262973.html>

⁵ Acta-Musei-Tutovens-VI-Barlad-2011-17.pdf este menționată lăleaua galbenă (*Tulipa biebersteiniana*) / www.cimec.ro/www.muzeuparvan.ro, pag. 165

relativ larg și cuprindea partea dealurilor joase (maxim 150 m altitudine) de la vest, nord-vest și sud-sud-vest de oraș, pe o rază de cca 10-15 km. Verificările noastre în teren derulate în ultimii 3 ani ne-au confirmat dispariția speciei din partea de sud-sud-vest a orașului Iași (Manta Roșie, Miroslava-Uricani, Galata, zone puternic antropizate cu ansambluri imobiliare extinse). În schimb, în partea de vest și nord-vest a orașului au fost identificate exemplare de lalea sălbatică în zona subforestieră a pajiștilor de la Mârzești (sit Natura 2000) și în zona pădurii Breazu pe partea stângă a lizierei, cum ieși din Iași⁶. Stațiunea de la Mârzești a fost inventariată pe teren în data de 3 aprilie 2024 și pe o suprafață de 300 mp au fost identificate 28-32 de exemplare răzlețe înflorite, care formau doar câteva nuclee cu densități mai mari. Zona aceasta este la limita inferioară altimetrică a pădurii de tip șleau silvostepic în arboret de salcâm, specie care nu a intrat încă în vegetație și există posibilitatea ca plantele de *Tulipa sylvestris* să nu poată atinge întotdeauna maturitatea și să înflorească doar într-un număr redus de exemplare și doar acele care găesc un optim pentru maturizare. În schimb în această stațiune am remarcat vegetarea lalelei de pădure alături de laleaua peștiță (*Fritillaria meleagris*) în regim amestecat.

Arealele din România poziționate topografic pe suportul cartografic din fig. 2 și 4 îndeplinesc aceleași condiții specifice de dezvoltare a speciei în România: altitudini de 125-225 m, versanți de deal cu expoziție sudică sau vestică, liziere cu pădure de amestec de foioase sau în lunci secundare parțial salinizate. Solul în care se dezvoltă specia este predominant carbonatic. Descoperirea stațiunii din pădurea Verdeșoia de lângă satul Vulturi (cca 11 km de Iași) s-a făcut în primăvara anului 2023 (latitudine, longitudine: 47°, 24' - N, 27°, 54' - E) pe baza informațiilor oferite de o elevă de liceu, care locuiește în zonă⁷. Pe o suprafață de teren de cca 2 ha, inițial ocupată de pădurea de salcâm defrișată acum 6 ani, și în prezent plantată cu frasin (fig.3), în condițiile pedo-climatice modificate micro-

⁶ Conform Mihaela Ghețău, Adrian Oprea ș.a. ecologiști (informații de pe rețele sociale)

⁷ Ionescu Andreea din clasa a XI-a C (2023-2024)

zonal (căldură, umiditate, expoziție versant spre sud, ferit de vânt) în urma intervenție antropice forestiere lalelele sălbatice s-au dezvoltat în condiții foarte bune. Verificarea și monitorizarea stării de vegetare în primăvara anului 2024 (lunile martie-aprilie) s-a făcut împreună cu elevii de liceu, care locuiesc în zonă, în echipe de 2-4 membri.

Fig. 3 Instantanee din pădurea Verdeșoia

(martie 2024 - arhivă personală)

În Republica Moldova laleaua sălbatică este menționată în literatura de specialitate în Rezervația peisagistică Tețcani (Edineț), unde este propusă ca specie protejată de nivelul IV⁸ și în spațiul forestier din jurul orașului Anenii Noi⁹ (figura 4). După descrierea oferită de Societatea Pentru Protecția Păsărilor și a Naturii¹⁰, situl de la Anenii Noi cuprinde exemplare de lalea sălbatică (*Tulipa sylvestris* var. *australis/biebersteiniana*). Înflorește în lunile martie-aprilie, iar florile galbene prezintă ușoare irizații de culoare roșie sau violet pal pe vârful petalelor cel mai probabil datorate stadiului de maturitate al plantelor, așa cum am întâlnit cazuri și în stațiunea de la Vulturi-Iași. Condițiile pedo-climatice actuale de ansamblu sunt favorabile creșterii lalelei

⁸ Lazu Ș., Postolache G., Talmaci Ludmila, pe https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/245-252_2.pdf și

Pânzaru P., Chișinău, 1999. *Conspectul florei vasculare din pădurile de stâncării ale Republicii Moldova*. În culegerea „Aspecte științifico-practice a dezvoltării durabile a sectorului forestier din Republica Moldova”, (conferință internațională), Chișinău, 2006, p. 165-169.

⁹ <https://realitatea.md/foto-exemplar-de-lalea-salbatica-gasit-intr-o-padure-din-anenii-noi-specia-este-una-periclitata-si-rara/>

¹⁰ <https://sppn.md/>

sălbatică și credem că ea vegetează și în alte numeroase stațiuni neidentificate sau necercetate științific încă!

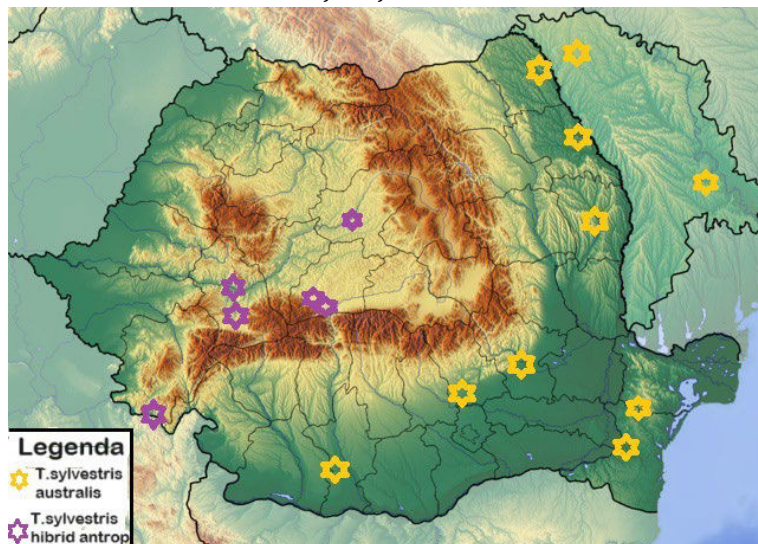

Fig. 4 Răspândirea lealei sălbatică în România și Republica Moldova

Cu privire la subspecia „laleaua de Cazane”¹¹ (*Tulipa hungarica*) cu flori mari și atât de intens mediatizată ca fiind unicat (endemism) al defileului Dunării și întâlnită în martie-aprilie pe versanții calcaroși ai Muntelui Ciucaru Mare (Munții Almăjului), considerăm că subspecia este cel mai probabil un hibrid adus în zonă de turcii sau austrieicii care au controlat militar zona secole la rând (figura 5). Dealtfel în bazinul Transilvaniei prin livezi, pe marginea plantațiilor viticole, pe lizierele forestiere montane și submontane poate fi întâlnită varietatea de leala cu flori mari: pădurea Mare (Mureș), în jurul Sibiului la Cîsnădie și

¹¹ Laleaua de Cazane a fost pentru întâia oară menționată în anul 1884 de către botanistul ungar Vincze von Borbas în Foaia Asociațiunii „Transilvania”. În prezent, specia este protejată de lege (OUG 57/2007) și de Convenția de la Berna, iar habitatul său face parte din teritoriul Parcului Natural *Porțile de Fier* din România

Cisnădioara, în pădurile orașului Hunedoara și la Mintia [8]¹², în opinia noastră aceasta fiind un hibrid de *T. sylvestris* antropizat.

Fig. 5 Laleaua de Cazane

(arhivă personală)

CONCLUZII

Aceasta este o cercetare de actualism istoric care și-a propus să găsească explicații și să ofere posibile soluții asupra originii unei specii vegetale și variabilitatea denumirilor regionale ale acesteia, dar și date actualizate asupra habitatelor ei actuale în România. Distincția acceptată în prezent a subspeciei *sylvestris* ca tetraploid naturalizat în (nordul) Europa și subsp. *australis* ca diploid nativ în Marea Mediterană (până în Asia Centrală) considerăm că nu este conformă deplin cu istoria introducerii *Tulipa sylvestris*, deoarece atât diploidele cât și tetraploidele au fost introduse inclusiv spre nordul Europei. La momentul actual, după nivelul cercetărilor noastre, susținem ipoteza elaborată de Linné citat de Nyarady [8], că *Tulipa sylvestris* este planta cu flori mici, iar planta cu flori mari este o subspecie spontană actuală

¹² Stațiunea Mintia este citată drept locul unde apar exemplare și cu 2-3 flori [8, pag. 302]

derivată prin intervenție antropică și specifică Europei Centrale și de vest. Considerăm specia prezentată în studiul de teren din zona orașului Iași a fi *Tulipa sylvestris* (subspecia *australis*), pe care noi o asociem cu fiind identică cu *Tulipa sylvestris* (subspecia *biberstiana*) sau cu *Tulipa quercetorum*, ultimele popularizate de școala academică de influență sovietică rusă ca fiind diferite [4], [5], [8]. Considerăm că se impune o nouă evaluare taxonomică a *Tulipa sylvestris*. Acesta va fi următorul pas al cercetării noastre, folosind genomica, morfometria și ploidia. Sugerăm și faptul că o combinație între cercetarea botanică și cea istorică este necesară pentru a înțelege originea complexă și statutul taxonomic al plantelor naturalizate care au un trecut de introducere și hibridizare. Digitalizarea și stabilirea bazelor de date globale cu acces deschis oferă accesul rapid la fondul material istoric care ne poate oferi noi instrumente pentru cercetarea istoriei botanice și a biogeografiei¹³. Prin evaluarea trăsăturilor morfometrice ale stațiunilor studiate, a caracteristicilor numerice evaluate în condițiile de mediu atipice¹⁴, a parametrilor ecologici de adaptare și vegetare, putem considera existența unor diferențe bioecologice ale plantelor și o adaptare a speciei/varietății condițiilor de habitat inventariat. Nu excludem vulnerabilitatea pe termen scurt a stațiunii/stațiunilor identificate de noi recent pe teren în jumătatea nordică a Podișul Moldovei, mai ales prin creșterea vegetației forestiere și influență antropică (păstorit local, extinderea intravilanului localităților și proiectele dezvoltatorilor imobiliari) și datorită schimbărilor climatice. În ceea ce privește noua stațiune descoperită de noi vom monitoriza cu voluntari zona și vom propune instituțiilor abilitate măsuri de protecție reale asupra habitatului respectiv.

¹³ Taxonomia a lui Aldrovandi și exemplare de ierbar vechi de cca 470 de ani

¹⁴ Menționăm că în perioada înfloririi din anul 2023 a fost o perioadă la începutul lui aprilie când s-a înregistrat strat de zăpadă de peste 26 cm!

BIBLIOGRAFIE

- [1] Bauhin, J. & Cherler, J.H. *Historia Plantarum Universalis*, Vol. 2; <https://doi.org/10.5962/bhl.title.146639>
- [2] Christenhusz, M.J.M., Govaerts, R., David, J.C., Hall, T., Borland, K., Roberts, P.S., Tuomisto, A., Buerki, S., Chase, M.W. & Fay, M.F., "Tiptoe through the tulips – cultural history, molecular phylogenetics and classification of Tulipa (Liliaceae)", in *Botanical Journal of the Linnean Society* 172: 280-328, 2013
- [3] Eker, I., Babac, M. T. & Koyuncu, M., *Revision of the genus Tulipa L. (Liliaceae) in Turkey*. Phytotaxa 157, 1-112, 2014
- [4] Gleb R., Bezsmertna Olesia, Novikov A., Shnyder O., Shyraeva Dasha, *Ефемероїди флори України Атлас-довідник*, Kiev, 2022 pe https://www.researchgate.net/publication/364341064_Ephemeroids_of_the_flora_of_Ukraine/link/63e017f7c97bd76a826ed620/download?_tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6Ii9kaXJlY3QiLCJwYWdlIjoicHVibGljYXRpb24iLCJwcmV2aW91c1BhZ2UiOiJfZGlyZWV0In19
- [5] Glubșeva Tatiana, Sidelnikov N., Cherniavskih V., Dumacheva Elena, Grigorenko Svetlana "Evaluation of the biological and ecological characteristics of plants Tulipa biebersteiniana Schult. Et schult. Fil. The local population of the Belgorod Region", in *Journal of Environmental Treatment Techniques*, Volume 8, Issue 4, Pages: 1385-1389, 2020. web link: <http://www.jett.dormaj.com> [https://doi.org/10.47277/JETT/8\(4\)1389](https://doi.org/10.47277/JETT/8(4)1389) pe <https://www.researchgate.net/publication/349043468>
- [6] Güemes, J. "Tulipa L. in Flora Iberica: Plantas Vasculares de la Peninsula Ibérica e Islas Baleares", Vol. 20, Liliaceae-Agavaceae (eds. Castroviejo, S. et al.) 74–80 in *Real Jardín Botánico CSIC*, 2013
- [7] Nikolic, T., *Flora Croatica: Vaskularna Flora Republike Hrvatske*, Vol. 3, Alfa edition Zagreb, 2020
- [8] Nyarady, E. I. (ed.), *Flora Republicii Socialiste România*, Vol. 11, Editura Academia Republicii Socialiste România, 1966
- [9] Stefanaki Anastasia, Tilmann W. & van Andel Tinde, "Tracing the introduction history of the tulip that went wild (*Tulipa sylvestris*) in sixteenth-century Europe" – scientific reports in <https://www.nature.com/articles/s41598-022-13378-9> (<https://doi.org/10.1038/s41598-022-13378-9>), (2022)
- [10] https://www.floreAlpes.com/comparaison.php?compar_code_1=tulipesylvestre&compar_code_2=tulipe&zoomph1=0&zoomph2=4&PHPSESSID=3a4bcigsbi5lal50tt5nro5p3#visiga